

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

יד יצחק בן צבי

ניצבים וילך

פרשה ארץ ישראלית

[נהר] הירדן

מאת: טליה זיסקין

בביקור בנהר הירדן נהוג לומר את ברכת הראייה: **הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל כגון מעברות הים ומעברות הירדן... מברך שעה נסים לאבותינו במקום הזה** (שולחן ערוך אורח חיים, ריח א)

בשירים רבים בעת החדשה מופיע הירדן כמסמל חיים. גם בנוסח המקורי של המנון המדינה 'תקוותנו': **כָּל עוֹד מִי הַיַּרְדֵּן בְּגָאוֹן / מְלוֹא גְדוּתוֹ יִזְלוּ / וְלִים כְּנַרְת בְּשָׂאוֹן / בְּקוֹל הַמּוֹלָה יִפְלוּ. / עוֹד לֹא אֶבְדָּה תִקְוַתְנִי...**

במסגרת אחד הטיולים שאליהם יצא דוד ילין עם תלמידיו בבית הספר 'למל', הגיע לנהר הירדן וכך כתב: **רב ערך הירדן לנו, ומה רבו זיכרונות התקופות השונות אשר יזכרנו הוא ומעברותיו, למיום עבור ישראל במקלו "את הירדן הזה" ועד תפוש חיל כשדים את מלך יהודה האחרון אשר נס "דרך הערבה", (אעברה נא בארץ: מסעות אנשי העלייה הראשונה, עמ' 269-270).**

הכינוי 'נהר הירדן' אינו מופיע בתנ"ך. על פי מאפייניו הגיאוגרפיים, רוחבו וכמות מימיו, אין הירדן מזכיר נהר כלל, אולם האירועים והניסים שקרו בסמוך אליו או ממש בתוכו מקנים לו את עוצמתו ומכאן גם את כינויו. כמו שכתב ג'יימס פין, הקונסול הבריטי בירושלים באמצע המאה ה-19: **"... בלי התנ"ך אין הירדן אלא נחל שלא יצלח לשיט, התבור הוא הר מעוגל שגובהו בדוק כך וכך אמות, ובית-לחם אינה אלא כפר נעים בדרומה של ארץ-ישראל. אולם על רקע התנ"ך - מה גדולים והרי משמעות נעשים המקומות האלה..."** (פין ג'יימס, עתות סופה, יד יצחק בן צבי, ירושלים 1980, עמ' 364).

במהלך הפרידה מעם ישראל מסכם משה ואומר: **בֶּן-מִצְרָיִם וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי הָיִים--לֹא-אוֹכֵל עוֹד לֶצֶאֱת וְלָבוֹא; וְה' אָמַר אֵלַי, לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה (דברים, לא ב).** "הירדן", נהר הירדן, מופיע בפרשה פעמיים נוספות.

מקורותיו של נהר הירדן בנחלים שלמרגלות החרמון. משם הם מתאחדים לנהר הירדן הזורם לכינרת וממשיך עד ים המלח. חז"ל דרשו את שמו **א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: למה נקרא שמו ירדן - שירוד מדן** (בבלי בכורות נה עמוד א). המקטע הדרומי של הירדן - מהכינרת ועד ים המלח - הוא גבול גיאוגרפי המבדיל בין עבר הירדן המזרחי לבין עבר הירדן המערבי, כמו שנאמר בספר יהושע **וּגְבוּל נֶתַן ה' בְּיַמֵּינוּ וּבְיַמֵּיכֶם בְּנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גַד אֶת-הַיַּרְדֵּן** (יהושע כב כה).

אך הירדן איננו רק גבול. קורותיו לאורך הדורות העניקו לו הקשרים מגוונים ומשמעותיים רבות.

כשעקב נערך למפגש עם עשיו הוא מתפלל להצלה ומזכיר את מעבר הירדן: **קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדְּךָ: כִּי בְּמִקְלֵי עֵבְרָתִי אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה** (בראשית לב יא). כניסת בני ישראל לארץ אחרי שנים של נדודים הייתה במעמד ניסי של מעבר במי הירדן בחרבה ויעמדו הכהנים נשאי הארון ברית-ה' בְּחֶרֶבָה, בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן הַכֵּן; וְכָל-יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים בְּחֶרֶבָה, עַד אֲשֶׁר-תָּמוּ כָל-הַגּוֹי לַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן (יהושע ג יז). בסוף ימיו של אליהו שוב אירע נס דומה. אליהו היכה את מי הירדן באדרתו, המים נחצו לשניים ואליהו ואלישע עברו את הירדן בחרבה. בשיאו של מעמד זה עלה אליהו השמימיה.

לא רק עצירת זרימתם של מי הירדן, אלא גם הכניסה למימיו הביאו לשינוי ולריפוי. נעמן, שר צבא ארם שהיה מצורע, הגיע אל הנביא אלישע שיעזור לו להירפא מצרעתו. המסר שקיבל היה: **הֲלוֹךְ וְרַחֲצֵתָ שָׁבַע-פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן, וְיִשָּׁב בְּשָׂרְךָ לֶף, וְטָהַר** (מלכים ב ה י). נעמן הופתע מהאפשרות שהירדן, שהוא מקור מים קטן וחסר חשיבות לעומת נהרות ארצו, יוכל לרפאו וזלזל בהצעת אלישע. בזכות שכנועיו של נערו טבל ונרפא מצרעתו.

לעיון נוסף

- ברלוביץ יפה (עורכת), **אעברה נא בארץ: מסעות אנשי העלייה הראשונה**, תל אביב 1992, עמ' 263-274